

A RÉGIEKET NE FELEDD! HÁT TE KOVÁCS, MIT CSINÁLSZ?

**Itt vannak velem, mind a régiek. Emlékben és tapintható valóságban.
A régi tárgyak, mögöttük a régi emberek.
Gyerekkorból, vagy még onnan is messzebről.**

Szöveg - Schäffer Erzsébet / A RÉGIEKET NE FELEDD!

◆ Egyszer egy vásári forgatagban néztem négy, ingujjra vetkőzött férfit. Nyugalom, erő és méltóság sugárzott belőlük, s valami kamaszos büszkeség: Hát nézzetek ide, emberek...!
Mellettük a tűzben vasdarab izzott, forróság dőlt a fújtató ziháló lehelete nyomán, mögöttük a szájtátiak serege egyre nőtt. A négy férfi csutorát ad körbe, a rangidős főlemeli a kalapácsát. Ekkor egy erős kar jókora fogóval az üllőre teszi az izzó vasat.
És akkor elkezdik.
Néhány tapogatózó kalapácsolás nyomán megszületik az egymásnak felelgető, könnyed ütések ritmusa. Könnyed ütések...?
Tüzes szikrák pattannak az izzó vasról. A kalapács nem pihen. Zeng az üllőn a pogány harangjáték. A gyerekkori mondóka jut eszembe:
Kipp-kopp kalapács, hát te kovács, mit csinálsz...?
De a kovácsok nem válaszolnak, mert ilyen négyes kovácsolás közben lehetetlenség beszélni. Itt csak a kalapács adja a jeleket, hol gyorsuljanak a zuhogó ütések, hol kezdenek lassúbb ritmusba a vasverők.
Vasverő. Mint a mesehős.
Vasverő, így hívták a régi magyarok az idők kezdetén a kovácsokat.
Tűz és vas, mindenképp ura volt ott a vásárban az a négy férfi. Megszűnt a kinti világ, abban a négyesben a megzabolázott erő dolgozott. Ahogy néztem őket, védelmet

éreztem és biztosságot, az elemek: vas és tűz munkáját, egy fele vívő közös akaratot, s azt, hogy ezeknek a férfiaknak a közelében semmi baj nem érhet.
Hallgattam a kalapácsok és az üllő zenéjét, és Zsiga bácsi jutott eszembe, a bőrkötényes, vállas-pocakos, bajszos Zsiga bácsi, akinek a műhelyében ketten ütötték a vasat, ő meg a segédje. A segéd, nevetős, örökvidám fickó volt, hatalmas termete fölébe magasodott a mesterének, aki értette a tréfát, de maga komoly volt. Itt vannak előttem. Meg a sorban álló kocsik a lovakkal. Mert azért Zsiga bácsi bár megjavított minden szerszámot, megkalapálta a tompa kapákat, de azért igazában patkolókovács volt. Akkor még szekerek jártak a faluban, majd minden háznál volt igásló.

Emlékemben az a valahai kislány a műhely előtt áll, orrában most is érzi a megperzselődött pataköröm szagát, a műhely sötét sarkában, a fújtatóból szikrák repülnek, hosszúszerű fogóval hozza a segéd a tüzes patkót, hűtik, igazítják, nekünk, gyerekeknek mindezt nézni, hát az egy csuda volt!
Akadtak nyugtalan lovak, Zsiga bácsi tudta, mikor kell a szigorúság, mikor elég, ha nyugtatón dörmög valamit. Néha csak megrázta a zablát, hőőő, te! Combjával tartotta a ló lábát, segítette a gazda is, a kovács leszedte a megkopott patkót, faragták a patát, tisztogatták, aztán próbálták rá a meleg új patkót.

Volt egy láda szóda a műhely sarkában, amikor végeztek, na, Jani, pihenő! – mondta Zsiga bácsi, és letörölte egy hatalmas kockás abrosszal az izzadságot. Jani szódát spriccelt a literes kriglibe, fröccs volt abban – ittak. Néha a szekeresgazda is koccintott velük, s jöhetett a következő ló. Annyit álltam én ott a kis barátaimmal, hogy beleszerettem a kovácsmesterségbe. Zsiga bácsiba, meg Janiba bizonyosan. Egyszer a kezembe nyomták a legkisebb kalapácsot, de azt is két kézre kellett fognom, ráállítottak egy olajos hokedlire, s verhettem a legnagyobb üllőt. Hát nem csoda, hogy felnőtt koromban is, amerre csak jártam, megálltam, ha kovácsműhelyre akadtam. Vajda László tisztaeszleri kovácsmester a fortélyokat is elbeszélte, s végigjárhattam a műhelyét.
Az üllőket nézem, egy jó fogású kalapáccsal megkopantom hol itt, hol ott, hát még így magában is szól, mint a harang.
– Hány üllője van?
– Sok. Ez itt bent, egy százötven kilós, amazok kisebbek, odakint van egy három mázsás, a legkisebb tizenöt kilós. Gyönyörű hangokat lehet kicsalni belőlük. Én ezért szeretek kompániában kovácsolni. Egy-két-három ráverővel kovácsolunk, a kettes kiskalapács a vezető kovácsnál van, ő a karmester. Beszédnek nincs helye, kalapácsjelekkel dirigálja a többieket. Nagy sikere van külföldön is egy ilyen kompániának.
– Ahogy jöttünk a faluban, messzire hallatszott az üllő hangja.
– Régen abból tudták, hogy „él” a kovács, hogy dolgozik. A hatvanas-hetvenes években aztán úgy kellett ütni, hogy ne legyen hangja, ne hallják, mert akkor a maszekolást büntették. Később meg, amikor sok volt a kovács, s a falu nem bírta mindet eltartani, sokan gavalléroztak. Odaálltak az üllő mellé, ütötték üresbe, hogy hallják a faluban, ez jó kovács, van munkája.
– A kovácsműhely mellett sokszor ott volt a bognárműhely.
– Ott készültek a szekerek. Parasztszekerek, vásári szekerek, hegyi szekerek. Azokat a kovács megvasalta, sok vas tartozéka van egy ilyen szekérnek, löcsfej, löcskáva és a többi. Ha kész volt az új szekér, legalább hat újféle díszet, hat új motívumot illett bele komponálni. Hogy más legyen, mint a többi.
Valaki beszél a kerítésen.
– Mester úr, egy szóra...
Forrasztani valót hoztak a másik utcából.
– Bármilyen komoly munkát félreteszek, ha falumbéli ember keres. Engem az eszleri emberek akkor is eltartottak, amikor két forint tíz fillér volt egy sör, a baltaélezés meg öt forintba került. Most is megcsinálok mindent, amit kérnek. Nemrég ment el Sípos Lajos bácsi, ő volt valamikor a szabolcsi útkaparók főnöke. Minden szer számukat én reparáltam. Most a kisbaltáját hozta, egy

fejszével szétverte a fokát. Hiába roncs, ilyen nem szabad itt elhajtítani... Nem is mondom neki, hogy kétszer többbe kerül, mintha újat venne. Nem érdekes, rendbe hozom.
– Milyen ember a kovács? Hallgatag, derűs, tréfálgató, komor?
– Embere válogatja. De hogy készek vagyunk vaskos tréfákra, az bizonyos. Egy alkalommal aratóbál volt a faluban, akkor én már második éjszaka nem aludtam. A napot végigdolgoztuk, akkor még apámmal együtt arattunk. A bálon meg nem ül az ember a sarokban, táncoltunk, mulattunk hajnalig. Már belünk bújt az ördög. Egyik társunk, Síró Matyi elköszönt, hogy ő kész van, lefekszik aludni. Pár faluval odébb lakott, gondoltuk, felkeltjük. Beraktunk a Trabantba egy közepes üllőt, három nagykalapácsot, meg egy kicsit. És elindultunk. Hát nem találtuk meg a házat az istennek se. Végre egy hajnali postás megmondta, ott lakik őt házzal följebb. Na, a háza előtt elkezdtek. Szekeres, Molnár, Buczkó, Vajda. Kovácsoltuk az üres üllőt négy kalapáccsal. A tizedik határba is elhallatszott. Síró Matyi kinézett, mit volt mit tennie. Nála iszogattunk délig. Utána orvosért akartak küldeni... két napot, két éjjelt nem mozdultam – végigaludtam.

Még a meseíró Csukás Istvántól hallottam ilyen szerelmes vallomást a mesterségről. Így mondta:
– Énnekem az egyik szerencsém, ahová születtem. Szegénység volt, sok nyűglődés, nehéz munka és mégis. Kovácsmester volt az apám, két fia közül én, a kisebbik. A mellettünk lévő lakásban egy kerékgyártó mester élt a családjával. Hát az az udvar fölött egy kaszinóval. Emberek jöttek-mentek, lovak, szekerek várakoztak, emlékszem, a vizesvödörben mindig hűlt a szóda, nagy vasrostán kukoricát pattogattak. A gazdák ittak egy fröccsöt, beszélgettek. Mi gyerekek ott éltünk közöttük. Hallgattuk a felnőtteket, hozzánk is szóltak, tréfálgattak velünk, paroláztak. A lovak közt nem féltünk, okos állat, még a legkisebbek is mászkálhattak a hasuk alatt. Mellé a tűz, a szikrázó vas, a fújtató, a patkolás köznapi rítusa, a kerékgyártó készülő kerekei, apám vasalása rajtuk... Ihlető képeket hoztam onnan, színeket, szagokat, szavakat, történeteket.
Így van az, akit gyerekkorban megcsapott egy kovácsműhely szaga. Nem felejtí. Meg a verset sem, amit a tisztaeszleri kovács rányomtatott a névjegyére:

A szeg miatt a patkó elveszett,
A patkó miatt a ló elveszett,
A ló miatt a lovas elveszett.
A lovas miatt a csata elveszett,
A csata miatt az ország elveszett,
Máskor verd be jól azt a patkószeget! ◆

